

Оцінка галузевого впливу Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС

ОЛЕНА БАЖЕНОВА / АНГЕЛА БОЧІ / ВАСИЛЬ ПОВОРОЗНИК

Листопад 2018

- На підставі розробки векторних моделей авторегресії досліджено вплив агрегованої ставки ввізного мита ЄС для України та частки загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС на показники функціонування галузей промисловості України. Для цього попередньо досліджувані показники було перевірено на наявність єдиного кореня та проведено причинно-наслідковий аналіз.
- Результати дослідження свідчать про неоднозначний вплив ЗВТ на зазначені сектори економіки. В результаті впливу на ЗВТ на ГМК очікується зростання експорту, імпорту та середніх заробітних плат в галузі, а також незначне падіння виробництва та прямих іноземних інвестицій.
- У хімічній галузі відбуватиметься незначне скорочення експорту та падіння імпорту продукції. Як і в металургійній галузі, середньомісячна заробітна плата штатного працівника хімічної галузі підвищиться.
- Відповідно до результатів моделювання внаслідок дії УА виробництво соняшникової олії не суттєво спадатиме разом зі зростанням її експорту до країн ЄС. Також виявлено, що експорт зернових культур до країн Європи у короткостроковому періоді знижуватиметься, проте в довгостроковому періоді – зростатиме.
- У машинобудуванні відбуватиметься незначне падіння експорту продукції (темпи падіння зменшуються), зростання імпорту в короткостроковій перспективі та його падіння в довгостроковій, що кореспондується із зниженням виробництва.

Зміст

Вступ	4
Методологія емпіричного дослідження	4
Отримані результати	5
Гірничо-металургійний комплекс	5
Сільське господарство	5
Харчова промисловість	7
Хімічна промисловість	7
Машинобудування	8
Легка промисловість	8
Висновки	9

Вступ

З 1 січня 2016 року в Україні офіційно почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (надалі - ПВЗВТ) з ЄС, але фактично багато економічних положень Угоди про асоціацію запрацювали ще до того. Від весни 2014 року діяли автономні торговельні преференції Євросоюзу, з листопада 2014 року застосовуються положення Угоди про економічну та галузеву співпрацю.

Зона вільної торгівлі Україна – ЄС (надалі - ЗВТ) є невід'ємною складовою Угоди про асоціацію і передбачає лібералізацію торгівлі товарами та послугами. ЗВТ повинна забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС, її відмінною рисою є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Підписання угод у форматі ЗВТ також передбачає ряд специфічних положень щодо: глибокої лібералізації торгівлі товарами та послугами, які значно відрізняються від положень відповідних угод СОТ; лібералізації режимів іноземного інвестування; лібералізації режиму державних закупівель; введення нових правил щодо окремих аспектів конкурентної політики, в т.ч. державної допомоги; застосування більш жорстких заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності; введення загальних екологічних норм і стандартів, а також стандартів праці.

Протягом десяти років сторони згідно договору зменшують рівень мит у взаємній торгівлі. Одночасно з цим протягом 5 років поетапно знижуються до нульового рівня експортні мита, поетапно знижуються до нульового рівня субсидування продукції. Поступове зменшення застосовуватиметься до базової ставки мита, що зафіксована в Угоді.

За деякими розрахунками, у довгостроковій перспективі ЗВТ+ між Україною та ЄС забезпечить зростання ВВП України на 0.5% щороку¹,

а також загальне підвищення добробуту громадян на 1.2% на рік². Що стосується економічних показників, то очікувалось, що обсяг експорту до ЄС має зрости приблизно на 6.3%, обсяг імпорту товарів з ЄС – збільшитися на 5.8%, а середня заробітна плата в Україні - зрости на 5.5%.

Безсумнівно, підписання Угоди та функціонування ЗВТ з ЄС здійснює надзвичайно потужний вплив на всю економіку України, зокрема на структуру торгівлі, бізнес-клімат, рівень інвестицій, продуктивність, рівень конкуренції в галузях і т.д. Відтак постає питання розрахунку впливу функціонування ЗВТ на економіку України. В даному дослідженні змодельовано вплив Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС на такі сектори української економіки як ГМК, сільське господарство, харчова, хімічна та легка промисловості, машинобудування. При цьому було використано масив статистичних даних про обсяги та індекс виробництва, експорту, імпорту у відповідних галузях, динаміку цін, обсяг прямих іноземних інвестицій та капітальних вкладень, динаміку зайнятості та середньомісячні зарплати зайнятих у відповідній галузі.

Методологія емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження впливу Угоди про Асоціацію (УА) на галузі економіки України здійснювалося на підставі теоретико-методологічного підходу, в основі якого лежить застосування економетричного інструментарію. Економетричне моделювання включало наступні етапи: тестування досліджуваних змінних на стаціонарність, проведення причинно-наслідкового аналізу, розробка економетричних моделей.

Перевірка змінних на стаціонарність (наявність одиничного кореня) здійснювалася на підставі застосування розширеного критерію Дікі-Фулера, причинно-наслідковий аналіз - на основі

1. «Оцінка впливу ЗВТ+ між ЄС та Україною на стабільність торгівлі», 2008, ECORYS

2. «Кількісна оцінка можливих варіантів регіональної інтеграції України», 2011, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій Німецької Консалтингової Групи

застосування критерія Гренджера. В результаті для моделювання було обрано інструментарій векторних моделей авторегресії внаслідок того, що змінні, які включено до моделей, є стаціонарними та минулі значення досліджуваних змінних пояснюють їх теперішні значення.

Результати моделювання проінтерпретовано на основі аналізу функцій реакцій на імпульси. В якості імпульсів в моделях розглянуто шоки на агреговану ставку ввізного мита ЄС для України (*TARIFF_EXP*) та частку загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС (*NON_TARIFF*) на показники функціонування галузей економіки України. Оскільки в рамках розроблених векторних моделей авторегресії можлива тільки побудова функцій реакції на шоки, що відображають зростання як агрегованої ставки ввізного мита ЄС для України, так і частки загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС, висновки щодо відгуків на змодельовані шоки за результатами моделей формулювалися «з протилежним знаком».

Отримані результати

Для моделювання впливу Поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВЗВТ) на окремі сектори економіки було обрано векторні моделі авторегресії³. При розгляді результатів моделювання необхідно було врахувати зміни в економічному становищі, які сталися після закінчення 2013 року: значне знецінення гривні протягом 2014 – 2015 рр, втрата російського ринку, який був традиційним місцем збуту промислової та

харчової продукції, втрата промислових активів, розміщених в зоні проведення АТО та відповідний розрив виробничих ланцюгів з підприємствами, які знаходяться на території, яка підконтрольна Україні. Ці фактори поєдналися із «традиційними» - застарілі технології, зношене обладнання, брак інвестицій в галузі та високий рівень монополізації ресурсної бази.

Отже, на основі результатів проведеного моделювання, було отримано наступні основні наслідки впливу запровадження ПВЗВТ на галузі української економіки.

Гірничо-металургійний комплекс

В результаті дії Угоди про Асоціацію у металургійній галузі відбуватиметься зростання як експорту, так і імпорту продукції. В той же час спостерігатиметься незначне падіння виробництва за рахунок зростання частки загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС та його зростання внаслідок зниження агрегованої ставки ввізного мита ЄС для України (в кінцевому випадку матиме місце незначне падіння). При цьому відбувається скорочення внутрішніх інвестицій в основний капітал і прямих іноземних інвестицій, що може свідчити про неповернення валютної виручки з-за кордону та відсутність мотивацій до модернізації виробництва. В той же час середньомісячна заробітна плата працівника металургійної галузі продемонструватиме незначне зростання.

Сільське господарство

Угода про Асоціацію між Україною та ЄС (УА) містить важливі умови, які стосуються сільськогосподарських товарів: безмитний доступ для українських сільськогосподарських товарів у рамках тарифних квот; відмова ЄС від використання експортних субсидій на сільськогосподарські товари при експорті в Україну; закріплення за українською стороною права на використання захисних заходів і додаткових умов торгівлі, скасування експортного мита,

3. Основна перевага їх використання полягає у моделюванні стаціонарних змінних у динаміці та можливості розрахунку короткострокових і довгострокових прогнозів ендогенних змінних моделі, оскільки наявна для цього інформація разом з теперішніми включає також і минулі значення інших змінних моделі. Результати моделювання проінтерпретовано на основі аналізу функцій реакцій на імпульси, які пов'язують поточне значення похибки з майбутніми значеннями ендогенних змінних моделі, або, іншими словами, поточні і минулі значення похибки з поточними значеннями ендогенних змінних моделі. Отже, в якості імпульсів розглянуто шоки на агреговану ставку ввізного мита ЄС для України та частку загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС.

Період	Експорт	Імпорт	Індекс виробництва	Інвестиції в основний капітал	Прямі іноземні інвестиції	Середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника
2017	+2,29%	+3,72%	-1,39%	-11,05%	-8,94%	+2,77%
2018	+2,24%	+3,69%	-1,40%	-15,40%	-13,70%	+4,13%
2019	+2,20%	+3,66%	-1,40%	-20,13%	-19,12%	+5,45%
2020	+2,17%	+3,64%	-1,40%	-21,57%	-25,13%	+6,71%
2021	+2,15%	+3,62%	-1,40%	-31,55%	-31,93%	+7,93%

Таблиця 1. Довгостроковий прогноз основних показників функціонування металургійної галузі в результаті дії Угоди про Асоціацію

гармонізація стандартів з ЄС, встановлення механізму визнання еквівалентності санітарних і фітосанітарних заходів, ширші можливості для обміну досвідом та технологіями.

Соняшникова олія

На основі побудованої векторної моделі авторегресії розроблено прогноз виробництва соняшникової олії в Україні та її експорту до країн ЄС.

Відповідно до результатів моделювання внаслідок дії УА виробництво соняшникової олії не суттєво спадатиме разом зі зростанням її експорту до країн ЄС.

Зернові культури

В результаті зниження агрегованої ставки ввізного мита ЄС для України та зростання частки загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС експорт зернових культур до країн Європи у короткостроковому періоді знижується, в довгостроковому періоді – зростає. На нашу думку, це відбувається внаслідок того, що переважну частку експорту пшениці українського походження складає фураж. Варто також зазначити, що існують побоювання аграрних експертів, що під виглядом фуражу до ЄС може завозитися продовольче зерно.

Таким чином, в результаті впливу УА експорт зернових до ЄС спадатиме, проте не суттєво. Так, щорічне падіння експорту до ЄС до 2021 буде не більше двох відсотків з поступовим зменшенням темпів падіння. Враховуючи результати си-

Період	Експорт до ЄС	Виробництво
2017	+6,56464%	-1,9112%
2018	+8,05798%	-2,34733%
2019	+6,12719%	-1,11981%
2020	+6,74508%	-1,96844%
2021	+4,60861%	-1,24705%

Таблиця 2. Довгостроковий прогноз експорту до ЄС та виробництва соняшникової олії в результаті дії Угоди про Асоціацію

Період	Експорт до ЄС
2017	-1,71%
2018	-1,54%
2019	-1,45%
2020	-1,41%
2021	-1,39%

Таблиця 3. Довгостроковий прогноз експорту до ЄС зернових культур в результаті дії Угоди про Асоціацію⁴

муляцій, в подальшому відбуватиметься зростання експорту зернових до країн ЄС.

Очікування опитаних підприємств цієї галузі збігаються з нашими прогнозами. Проте вони ще більш оптимістичні щодо впливу Угоди про асоціацію з ЄС. Так, представники сфери сільськогосподарського виробництва очікують зростання експорту в середньому на 75,4% і зростання обсягу інвестицій з держав ЄС на 63,3%. Щодо основних складнощів, які виник-

4. Короткостроковий прогноз здійснюється на період до одного року

Період	Експорт	Імпорт	Індекс виробництва	Інвестиції в основний капітал	Прямі іноземні інвестиції	Середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника
2017	-1,81%	+0,47%	-1,42%	-1,09%	-2,89%	+2,63%
2018	-2,32%	+0,89%	-1,37%	-1,20%	-4,64%	+5,08%
2019	-2,87%	+1,21%	-1,33%	-1,00%	-5,63%	+7,62%
2020	-3,37%	+1,36%	-1,28%	-0,68%	-5,50%	+10,25%
2021	-3,76%	+1,42%	-1,25%	-0,42%	-4,29%	+12,97%

Таблиця 4. Довгостроковий прогноз основних показників функціонування металургійної галузі в результаті дії Угоди про Асоціацію

Період	Експорт	Імпорт	Індекс виробництва	Інвестиції в основний капітал	Прямі іноземні інвестиції	Середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника
2017	-1,47%	-3,21%	+0,27%	+0,51%	+0,90%	+0,89%
2018	-3,46%	-3,29%	+0,28%	+0,30%	-0,30%	+2,41%
2019	-5,53%	-3,54%	+0,31%	+0,61%	-1,57%	+3,99%
2020	-7,69%	-3,58%	+0,31%	+1,20%	-2,88%	+5,65%
2021	-9,94%	-3,63%	+0,29%	+1,79%	-4,26%	+7,38%

Таблиця 5. Довгостроковий прогноз основних показників функціонування хімічної галузі в результаті дії Угоди про Асоціацію

нуть у разі підписання Угоди про асоціацію, підприємці виділяють невідповідність фіто-санітарним стандартам ЄС, невідповідність стандартам, пов'язаним з охороною довкілля, та неможливість витримати конкуренцію з виробниками держав ЄС.

Вступ до ЗВТ для цієї галузі матиме позитивний вплив. Оскільки внутрішній попит у державах – членах ЄС неповною мірою задовольняється внутрішнім виробництвом і ЄС є «чистим» імпортером сільськогосподарської продукції, зниження країнами ЄС ввізного мита сприятиме нарощуванню обсягів українського експорту до держав – членів ЄС.

Харчова промисловість

УА справлятиме негативний (проте, незначний) вплив на функціонування харчової про-

мисловості. Зокрема, прогнозується падіння як індексу виробництва у галузі, так і експорту поряд зі зростанням імпорту харчової продукції. Це поєднуватиметься із падінням обсягу інвестицій до галузі (капітальних та прямих іноземних інвестицій), що може бути пояснене деяким зниженням привабливості галузі. В той же час спостерігатиметься підвищення заробітної плати штатних працівників харчової галузі.

Хімічна промисловість

Очікується, що скасування ввізного мита в ЄС на переважну більшість товарів у хімічній галузі позитивно впливатиме на розвиток промисловості та буде спрямовано на гармонізацію системи технічного регулювання з відповідними нормами і правилами ЄС. Середня ставка ввізного мита буде скорочуватися з 4,2% до

0,4%. Разом з тим слід зазначити можливий незначний ріст конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита з 2,9% в середньому до 0,2% і витрати, пов'язані з дотриманням вимог технічного регулювання.

Внаслідок дії Угоди про Асоціацію у хімічній галузі відбуватиметься скорочення експорту та падіння імпорту продукції, несуттєве підвищення індексу промислового виробництва та інвестицій в основний капітал. В короткостроковому періоді зростуть прямі іноземні інвестиції, проте в довгостроковій перспективі спостерігатиметься їх падіння. Як і в металургійній галузі, середньомісячна заробітна плата штатного працівника хімічної галузі підвищиться, хоча і несуттєво.

Машинобудування

Емпіричне дослідження основних показників функціонування машинобудівної галузі в результаті впливу УА продемонструвало аналогічні до інших галузей результати. Зокрема, у машино-

будуванні спостерігається зростання заробітної плати найманих працівників внаслідок дії тарифних та падіння – як результат нетарифних обмежень щодо експорту продукції галузі до країн ЄС.

В цілому ж вплив УА на машинобудівну галузь неоднозначний. Відбуватиметься незначне падіння експорту продукції (темпи падіння зменшуються), зростання імпорту в короткостроковій перспективі та його падіння в довгостроковій, що кореспондується із зниженням виробництва. Водночас відбувається зростання капітальних інвестицій протягом перших трьох років та їх падіння у подальшому. Зростання прямих іноземних інвестицій матиме місце тільки у першому періоді. Проте, середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника, як і в інших галузях, демонструє висхідну динаміку.

Легка промисловість

В результаті симуляції за побудованою моделлю виявлено, що в результаті дії тарифних

Період	Експорт	Імпорт	Індекс виробництва	Інвестиції в основний капітал	Прямі іноземні інвестиції	Середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника
2017	-1,25%	+0,67%	-2,51%	+0,71%	+0,76%	+1,54%
2018	-1,03%	+0,36%	-2,54%	+0,36%	-0,12%	+3,48%
2019	-0,84%	+0,11%	-2,63%	+0,04%	-0,95%	+5,41%
2020	-0,68%	-0,11%	-2,72%	-0,26%	-1,73%	+7,32%
2021	-0,53%	-0,31%	-2,79%	-0,53%	-2,44%	+9,23%

Таблиця 6. Довгостроковий прогноз основних показників функціонування машинобудівної промисловості в результаті дії Угоди про Асоціацію

Період	Експорт	Імпорт	Індекс виробництва	Інвестиції в основний капітал	Прямі іноземні інвестиції	Середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника
2017	-1,47%	-1,22%	+2,16%	-0,81%	-1,26%	+2,58%
2018	-1,93%	-1,49%	+2,03%	-1,86%	-0,72%	+5,30%
2019	-2,39%	-1,76%	+1,94%	-2,90%	-0,59%	+8,13%
2020	-2,85%	-2,03%	+1,76%	-3,93%	-0,34%	+11,09%
2021	-3,30%	-2,29%	+1,51%	-4,96%	-0,15%	+14,17%

Таблиця 7. Довгостроковий прогноз основних показників функціонування легкої промисловості в результаті дії Угоди про Асоціацію

обмежень відбувається короткострокове зростання експорту продукції легкої промисловості та його падіння в довгостроковій перспективі, водночас спостерігається падіння імпорту. Це може відбуватися внаслідок неконкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та на ринках ЄС, звуження внутрішнього ринку, а також бажання європейців захистити власного виробника. Підвищення якості та асортименту продукції легкої промисловості має забезпечити не лише зростання експортного потенціалу, а й внутрішнього ринку. Додатковим стимулом має слугувати зростання доходів мешканців України. Водночас внаслідок нетарифних обмежень відбувається падіння експорту та імпорту продукції легкої промисловості. Разом з тим спостерігатиметься незначне зростання прямих іноземних інвестицій у галузь та зростання заробітної плати найманих працівників у легкій промисловості.

Висновки

Формальне застосування Угоди про Асоціацію розпочалось з 1 січня 2016 року, коли в Україні офіційно почала діяти поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (надалі - ПВЗВТ) з ЄС. Але з весни 2014 року запрацювали автономні торговельні преференції Європейського Союзу, які відкрили ринок ЄС для українських товарів на тих самих умовах, що й в рамках ПВЗВТ. Прогнозування впливу функціонування Угоди про Асоціацію на економіку України є важливим науковим завданням, яке допоможе виявити ризики та потенційні можливості економічної співпраці.

В даному дослідженні змодельовано вплив Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС на такі сектори української економіки як ГМК, сільське господарство, харчова, хімічна та легка промисловості, машинобудування. На підставі розробки векторних моделей авторегресії було досліджено вплив агрегованої ставки ввізного мита ЄС для України та частки загальних витрат експортера до ЄС на забезпечення відповідності нормам ЄС на показники

функціонування галузей промисловості України. Для цього попередньо досліджувані показники було перевірено на наявність одиничного кореня та проведено причинно-наслідковий аналіз. В процесі дослідження було використано статистичні дані Державної служби статистики України щодо індексу виробництва, експорту, імпорту, інвестицій в основний капітал, прямих іноземних інвестицій та середньомісячної заробітної плати в розрахунку на одного штатного працівника по окремих секторах економіки України.

Результати дослідження свідчать про неоднозначний вплив ЗВТ на сектори економіки. В результаті впливу на ЗВТ на ГМК очікується зростання експорту, імпорту та середніх заробітних плат в галузі, а також незначне падіння виробництва та прямих іноземних інвестицій.

У хімічній галузі відбуватиметься незначне скорочення експорту та падіння імпорту продукції. Як і в металургійній галузі, середньомісячна заробітна плата штатного працівника хімічної галузі підвищиться, як і індекс промислового виробництва та інвестицій в основний капітал.

В результаті симуляцій за побудованою моделлю виявлено, що в результаті дії тарифних обмежень відбувається короткострокове зростання експорту продукції легкої промисловості та його падіння в довгостроковій перспективі, водночас спостерігається падіння імпорту. УА справлятиме (проте, незначний) вплив на функціонування харчової промисловості. Зокрема, прогнозується падіння як індексу виробництва у галузі, так і експорту поряд зі зростанням імпорту харчової продукції.

Відповідно до результатів моделювання внаслідок дії УА виробництво соняшникової олії не суттєво спадатиме разом зі зростанням її експорту до країн ЄС. Також виявлено, що експорт зернових культур до країн Європи у короткостроковому періоді знижуватиметься, проте в довгостроковому періоді – зростатиме.

У машинобудуванні відбуватиметься незначне падіння експорту продукції (темпи падіння зменшуються), зростання імпорту в короткостроковій перспективі та його падіння в довгостроковій, що кореспондується із зниженням виробництва

При аналізі результатів дослідження потрібно врахувати економічні наслідки агресії Російської Федерації проти України. Україна втратила виробничі потужності на сході України, були порушені виробничі зв'язки, українські підприємства втратили традиційні ринки збуту (особливо це стосується важкої промисловості). Відтак значна частина компаній була

вимушена шукати нові ринки збуту, в тому числі ринки ЄС.

Позитивний вплив функціонування ЗВТ можна посилити за рахунок системного реформування української економіки, підвищення рівня конкурентоспроможності, покращення бізнес-клімату та підвищення рівня її інвестиційної привабливості. В цьому контексті Угода про Асоціацію залишається своєрідним дороговказом та водночас інструментом для здійснення реформ. Тому поступова адаптація законодавства та наближення регуляторного середовища до норм ЄС матиме позитивний вплив на українську економіку в довгостроковому періоді.

Нотатки

Олена Баженова, експерт з економічного моделювання,
Дім демократії

Ангела Бочі, спеціаліст з фінансового менеджменту та місцевих бюджетів, Програма DOBRE, що підтримується USAID

Василь Поворозник, експерт з питань економіки та фінансів,
Дім демократії

Вихідні дані

Фонд імені Фрідріха Еберта | Представництво в Україні
01004 Україна, Київ, Пушкінська 34

Відповідальний за друк:

Марсель Рьотіг | Директор, ФФЕ Київ

Тел.: +38 (044) 234 0038 | Факс: +38 (044) 451 4031

<http://fes.kiev.ua>

Замовлення публікацій:

[mail\(at\)fes.kiev.ua](mailto:mail(at)fes.kiev.ua)

Комерційне використання усіх публікацій, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

Фонд ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ) - це політичний фонд, центральний офіс якого знаходиться у Німеччині. Наша діяльність зосереджена на ключових ідеях та цінностях соціал-демократії: свобода, справедливість та солідарність. Наша міжнародна співпраця забезпечується мережею представництв в більш ніж 100 державах. Наші зусилля спрямовані на підтримку політики мирної співпраці та прав людини, допомогу у створенні та консолідації демократичних інститутів,

що базуються на засадах соціальної справедливості та верховенства права, такими як вільні профспілки та сильне громадянське суспільство.

Ми активно виступаємо за соціальну, демократичну та конкурентоздатну Європу в рамках євроінтеграційних процесів. Саме в дусі цих принципів Представництво ФФЕ у Києві, з часу свого заснування у 1996 році, підтримує діалог з українськими партнерами, в тому числі із ширшого кола питань, таких як демократичний сталий розвиток та безпека людини.

Погляди, висловлені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організації, де працюють автори

ISBN 978-617-7157-85-3